

Udemiljø til leg og undervisning

Viden og inspiration

dcum.

Introduktion

Skolernes udemiljø er et væsentligt element i undervisningsmiljøet. I dette hæfte anlægges et bredt perspektiv på skolens udemiljø i relation til leg og undervisning. Først præsenteres forskellige argumenter for, hvorfor det er vigtigt at få sat udemiljøet på skolernes dagsorden. Så følger nogle bud på, hvad et godt udemiljø kan være. Hernæst følger eksempler på skoler i Danmark og det øvrige Skandinavien, som har arbejdet aktivt og bevidst med udemiljøet. Slutteligt er der tips og idéer til at komme

igang samt henvisninger til bøger, tidsskrifter, rapporter og links, hvor man kan søge yderligere inspiration.

DCUM, juni 2004

Charlotte Sandberg Christensen, konsulent
fysioterapeut

Indholdsfortegnelse

Introduktion	2
Udemiljø og undervisningsmiljø	3
Udemiljø til leg	4
Udemiljø til undervisning	9
Eksempler på udemiljøer	13
Tips og idéer	18
Mere viden	19
Kilder	22

Elektronisk publikation

ISBN 87-989289-4-5

Publikationen kan hentes på DCUM's hjemmeside:

www.dcum.dk

N. Koch's skole, Århus

Udemiljø og undervisningsmiljø

Udemiljøet er også en del af undervisningsmiljøet. I 2001 blev lov om elever og studerendes undervisningsmiljø vedtaget og dermed blev skolerne forpligtet til at lave en undervisningsmiljøvurdering, som skal belyse skolens fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø. Loven siger bl.a. , at undervisningen skal kunne foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt og at undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsesinstitutioner skal fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring. Når skolen udarbejder sin vurdering af skolens miljø, er det vigtigt også at huske skolens udemiljø og den i flere henseender uudnyttede ressource, som ligger her.

De fysiske, psykiske og æstetiske aspekter af undervisningsmiljøet er indbyrdes afhængige og påvirker gensidigt hinanden– og det illustrerer en svensk undersøgelse meget fint. Undersøgelsen viste blandt andet at :

Der er mere mobning på skoler med triste, asfalterede skolegårde end i velindrettede, udfordrende og varierede udeområder'

Det er bl.a. i frikvartererne, at børn skal have frisk luft, motion og mulighed for at lege. Derfor er velfungerende udearealer vigtige for deres trivsel og derved også for deres læring. Men skolen har en ekstra ressource i kraft af uderummet og ved planlægning af skolens udearealer bør man samtidig være opmærksom på mulighederne for at bruge skolens udeområder i undervisningen.

¹ Skolemiljø: en håndbog om skolens fysiske miljø af Poul Svendsen. Suenson, 1979.

Udemiljø til leg

Hvorfor har udemiljøet betydning?

- To århusianske skolelærere fastslår ud fra adskillige observationer af, og interviews med, skolebørn, at frikvarteret for alle børn er en utrolig dimension af skolelivet. Børns hyppigste svar på , hvad der er bedst ved skolen, er netop frikvartererne. Her bestemmer de selv – frivillighed og selvscenesættelse er fundamentet. Lærerne fremhæver, at skolegården er en af de få tilbageværende sammenhænge, hvor det stadig de fleste steder er muligt at være sammen eller ved siden af hinanden på tværs af alder².
- En engelsk undersøgelse viser, at skolens friarealer med hensyn til både indhold, form og vedligeholdelsesstandard er en uadskillelig del af skolens image. Det image er bærer af skolens holdninger og værdier og har en afgørende effekt på elevernes oplevelse af eget selvværd og status. Eleverne oplever, at der gøres en indsats for dem som personer i deres skole. Den engelske undersøgelse er begrundet i det faktum, at omkring 70% af slagsmål, mobning, skænderier og andre magtkampe i engelske skoler foregår udendørs i frikvartererne. Tesen er, at oplevelsesrige og stimulerende miljøer styrker børns fysiske og sociale kompetence på en måde, der mindsker den frustration, som både de psykiske og fysiske magtkampe i skolegården er udtryk for³.
- Svenske undersøgelser viser, at store, kedelige asfaltskolegårde fremmer mobning i forhold til mindre skoler med varierede friarealer. Skolens størrelse kan selvfølgelig spille ind. Men sammenholdt med andre undersøgelser må det konkluderes, at det hovedsageligt er friarealernes variation, der er afgørende for, hvordan

eleverne trives med sig selv og hinanden i frikvartererne i den leg og det samvær, der er med til at udvikle deres fysiske og sociale færdigheder⁴.

- Eleverne bærer oplevelsen af de fysiske omgivers kvalitet med sig som en del af den erfaringsbagage, der vil præge deres fremtidige holdninger og værdier⁵.
- Asbjørn Flemmen ved Høgskolen i Volda, Norge er en af de mange fagfolk i Norge, som har beskæftiget sig med børns udemiljø. Flemmen mener, at mennesker har biologiske drivkræfter på linie med alle andre levende væsener. Derfor er der også mening i at sammenholde de forhold mennesker lever under, med dem dyr har. De mekanismer der virker på dyr, som lukkes inde i trange og stimulfattige miljøer, kan fortælle os meget om, hvad der sker med mennesker i lignende situationer. Flemmen mener, at en forarmning af børns miljø dæmper op for deres trang til aktivitet på en måde, som kan sammenlignes med en ikke-detoneret bombe og han mener, at det er en af årsagerne til vold og mobning⁶.

Et kig ind i skolens verden

- En undersøgelse har vist, at:

kun 27% af børnene som hovedregel opholder sig ude i frikvartererne

Undersøgelsen viste også, at der er en markant forskel på drengenes og pigernes anvendelse af skolegården. De elever der har svaret, at de ikke finder skolegården rar at opholde sig i , har blandt nogle af begrundelserne angivet:

⁴ Skolemiljø: en håndbog om skolens fysiske miljø af Poul Svendsen. Suenson, 1979.

⁵ Interview med seniorforsker Karen Attwell fra By og Byg. Nyhedsbrev fra Statens byggeforskningsinstitut, februar 2001.

⁶ Antibiotika mod mobning. Familiekanalen, maj 2000. (www.familiekanalen.dk).

² Frikvarter i børnehøjde. Familiekanalen, maj 2001.

³ Why improve our school grounds? Af Sheat and Beer, University of Sheffield, 1991.

»*Man er hele tiden bange for at få en bold i hovedet*«

»*For øde*«

»*Hvis der blev malet og kom flere aktiviteter, vil det være godt*«

Undersøgelsen peger på to mulige årsager til at kun 27 % af eleverne går ud i frikvartererne. Den ene årsag kunne være at skolegårds miljøet synes at være indrettet på at give plads til de mere voldsomme drengelige. Den anden kunne være at ingen har fremhævet, at der er områder til de mere stilfærdige (pige)lege og steder, hvor man kan hygge sig i mere rolige omgivelser⁷.

- En anden undersøgelse har vist, at mange elever rent faktisk efterlyser en bedre udnyttelse af arealerne omkring skolen. Børnene efterlyser udearealer både med græs og asfalt - og på skoler der ligger i tætte bebyggelser savner børnene specielt "bløde grønne områder" En del børn foreslår desuden lidt flere borde og bænke, så man også kan sidde og spise udenfor om sommeren⁸. Børnene siger bl.a. :

“Der er ingenting at lave i frikvartererne, så går vi selvfølgelig ind, men det må vi ikke. Cykelparkeringen er god nok” (Dreng, 13 år, Esbjerg)

“Der er ikke særlig mange muligheder for de lidt ældre piger. De går for det meste bare rundt” (Pige, 12 år, Lem).

- Ingelise Flensborg, lektor ved Institut for pædagogisk antropologi mener at "Dårlig udformning, nedslidning og manglende pasning har i for høj grad præget arealerne. Skolens friarealer er på mange måder en uudnyttet ressource. Der er i dag stort behov for

at ændre arealerne omkring skolebygningerne til et attraktivt være- og lærested for børnene. I skolens landskab ligger gode muligheder for at få en første oplevelse af natur, at dyrke jorden, at opleve kunst, arkitektur og design på nært hold, og at få kreative og fysiske udfordringer gennem leg og motion. Alt for sjældent giver skolens landskab de ovennævnte muligheder«⁹.

Et stimulerende udemiljø – hvad er det?

- Asbjørn Flemmen ved Høgskolen i Volda, Norge har i mange år beskæftiget sig med børns udemiljø. Flemmen mener at en skoles udemiljø bør indeholde en række forskellige miljøer som lægger op til det han kalder ægte leg - med ægte leg mener Flemmen spontan leg, hvor barnet bruger hele sin krop. I et interview siger Flemmen¹⁰ at:

»*Ægte leg er grundlæggende for hele udviklingen hos børn. Det er at bruge kroppen i store bevægelser, det vil sige grovmotorisk. Helt ubevist vælger barnet netop de aktiviteter f.eks. klatre, gyng, rutsche, løbe, hoppe, kaste, gribe og rulle, der giver de nødvendige stimuli. Spænding er drivkraften i ægte leg. Meget af det finder børnene i udfordringer, der stiller krav til samspillet mellem sansorganer og motorikken. Og aktivitetstrangen hos børn er et klart udtryk for, hvor vigtig den motoriske udfoldelse er for børnenes totale udvikling. Legen er også social. Det handler ikke om at klatre højest, hoppe længst eller sparke bolden hårdest. Det vigtigste for børnene er at de er sammen med andre, leger sammen og løser opgaver, som varierer i sværhedsgrad. Det gør legen mere spændende. Gennem reglerne, som de skaber i legen med andre, udvikles også børnenes moral. Derfor kan legen godt betragtes som en social institution. Når børn diskuterer*

⁷Det er ikke rummet som sådan der er rart - rapport om børns fysiske skolemiljø. Børnerådet, 2000.

⁸ En god skole at være i – er en god skole at lære i. Børnerådet, 1996.

⁹ Skolens Landskab – friareal som være- og lærested af Anne Dahlberg og Ingelise Flensborg, DLH 1989.

¹⁰ Antibiotika mod mobning. Familiekanalen, maj 2000. (www.familiekanalen.dk)

sig frem til regler eller rammer, som skal gælde i den leg, de skal udføre sammen, da sker opdragelse til demokrati. I denne proces kan det let ske, at børn skændes. Stærke viljer er oppe mod hinanden og ingen vil give sig. Dette er en vigtig del af socialiseringen. Bliver børn enige til sidst og kommer gennem modsætningerne, så har de taget nogle vigtige skridt i retning af at blive hele mennesker. Når et barn af egen vilje opgiver og siger »okay så« for at indrette sig i et legende fællesskab, da har det lært noget, som er grundlæggende for al demokrati«.

»Ægte leg er spontan, idet den udspringer fra barnet selv, ud fra de forudsætninger, det har og ud fra det udviklingstrin det står på. Den spontane leg er således børnenes egen. Det er dem der bestemmer, organiserer og laver regler, hvorigenennem de skaber jævnbyrdighed mellem de deltagende, således at legens udfald ikke er givet på forhånd. I den spontane leg kan børn på vidt forskellige udviklingstrin finde det meningsfuldt at lege sammen. Ægte leg sker uden voksenstyring og ændres ud fra de givne rammer. Kvaliteten i legemiljøet er derfor af stor betydning for den frie, ægte leg, der som udviklingsbetingelse har et aktiverende nærmiljø og varierede naturområder. Som kompensation for manglende naturområder kan man udvikle specielt indrettede legemiljøer, der tilfredsstillende børns behov for spænding og fælles aktiviteter«.

Asbjørn Flemmen mener, at følgende principper bør ligge til grund for tilrettelæggelsen af legemiljøet:

- Miljøet skal udfordre de motoriske grundformer ved at krybe, gå, løbe, hoppe, balancere, rulle, hænge, svinge frem og tilbage, klatre, slå, sparke, gribe, fange, tage imod, grave, øse og danse.
- Miljøet bør tilskynde og stille krav til samspillet mellem sanserne og motorikken.
- Det skal stimulere barnets sociale udvikling gennem interaktion og regeludvikling.
- Miljøet bør være så mangfoldigt og rigt, at barnet slipper for at vente eller kæmpe for at få lov til at lege.

Tilrettelæggelsen må ifølge Flemmen ske både i bredden og i dybden – i bredden ved at skabe udfordringer for mangfoldigheden i vores motoriske natur, og i dybden ved at tilgodese, at alle kan mestre store dele af miljøet, samtidig med at det stiller udfordringer, som barnet må kæmpe for at udføre. Et vigtigt princip, er at miljøerne tilrettelægges med forskellige kvaliteter. For at stimulere til interaktion og samarbejde er det vigtigt, at flere børn kan være i aktivitet samtidig. Miljøerne bør indeholde et spektrum af problemer, som skal løses, og bestå af flere små elementer, hvor der kan foregå aktiviteter på forskelligt niveau f.eks. basketballkurve i varieret højde, bordtennisborde i varieret størrelser og mange tennisketsjere. Store boldbaner kan opdeles i mange små, så flere hold kan spille samtidig. Herved er der mulighed for at bryde traditionen med to stærke hold og tilskuere, som sjældent eller aldrig deltager. Legemiljøet bør også indrettes således, at de forskellige kvaliteter går igen flere steder på området, fx med redskaber til at hænge, svinge, og klatre i eller med boldaktiviteter. Så har alle børn mulighed for at finde den aktivitet, som passer for dem¹¹.

- Lars Hazelton, pædagogisk leder på Idrætshistorisk Værksted, Gerlev fremhæver at det er vigtigt at gøre sig nogle tanker om inddeling af skolegården i forhold til forskellige former for leg. I et interview pointerer han¹² at

»det er vigtigt at man undgår at de små skal løbe spidsrod mellem store elevs boldspil for at komme ud i skolegården at lege, for så bliver de små hellere inde med deres gameboy«.

De børn der ifølge Lars Hazelton typisk først trækker sig fra udeområderne er pigerne. Derfor skal man

¹¹ Skolebyggeri og Skolens indretning. Hæfte 3: Musik, idræt og skolens udeområder. Kroghs Forlag, 2001.

¹² Vækkelsesfærd for legen. Dansk Ungdom og Idræt.

satse på hinkning og sjipling tæt ved bygningerne. Fodboldspillet kan sagtens flyttes længere væk i skolegården. Samtidig er det vigtigt at planlægge sine udearealer, så de også fungerer i vinterhalvåret. Lars Hazelton fremhæver, at det ikke behøver at være dyrt eller besværligt at skabe mere leg i skolegården. Hans pointe er, at alle steder kan indrettes til leg og han anbefaler skolerne at bruge hvad de har, uanset om det er et underlag af asfalt eller græs. Gør plads så de svage lege kulturer er tættest på bygningen – f.eks. tagfatbane og sjiplads. Fodbold- og cykelbaner skal nok blive opsøgt, selv om de ligger længere væk. Man kan dele skolegården op, f.eks. ved at få lagt fliser ned i græsset i felter og cirkler bygget op med flisekant til kredsløge. Det vil appellere til flere slags lege, f.eks. keglespil, slå munk eller sjipte i tov. Læg et slåse- og mosle område i kanten af legepladsen, gerne med højt græs. Og en lille og en stor boldbane til langbold, fodbold og andre boldspil¹³.

- Benny Schytte, kultursociolog hos By og Byg mener, at man må basere udformningen af sine udearealer på viden og erfaring om børns lege- og samværsformer¹⁴. Et karakteristisk træk ved børns leg er, at den oftest foregår mellem en mindre gruppe af børn, og at den foregår inden for en afgrænset fysisk ramme. »Her leger vi« er måden, børnene udtrykker dette på. Hvis skolen skal opfylde de mest fundamentale krav til børnenes leg, indebærer det, at udearealerne skal opdeles i mange lege-, opholds- og væresteder med mere eller mindre naturlige afgrænsninger. Børn i skolealderen leger rollelege, regellege og konstruktionslege –alt afhængig af børnenes køn, alder og udviklingstrin. Hver af disse legeformer lægger op til forskellige typer af rum. Eksempelvis vil rollelege

som far, mor og børn, købmandsbutik og lignende have behov for huse, hytter og mobile elementer. Regellege som fangelege og boldspil vil være tjent med forskellige terrænformer, skjulesteder og mindre, afgrænsede boldbaner. Og konstruktionslege, hvor det gælder om at bygge, arrangere, flytte rundt med ting og sager, vil stille krav om forskellige, flytbare materialer, sand, jord- og graveområder. Derfor må et andet hovedkrav være, at rummene er af varieret karakter, så de kan opfylde børnenes forskellige behov. Benny Schytte fremhæver, at man også kan skabe varierede rum ved at benytte forskellige belægninger og materialer. En finkornet asfalt kan i mange tilfælde være en udmærket belægning til boldspil, sjipling og hinkeruder, mens belægninger i form af fliser i interessante mønstre og farver, kuperet terræn, volde og grøfter giver andre oplevelser og legemuligheder. En velegnet måde at skabe rum på er at benytte afskærmninger i form af hegn, bander og rækværk. Ved at bruge forskellige former for materialer som buske, pileflehogn og forskellige træsorter vil de enkelte områder få deres helt specielle præg og særlige oplevelsesmuligheder.

- Karen Attwell og Jens Schjerup Hansen, seniorforskere hos By og Byg, pointerer, at der ud fra den eksisterende viden og erfaring kan trækkes en række punkter frem, som har generel betydning for at opnå stimulerende og oplevelsesrige friarealer – både i forbindelse med nyetablering og omlægning af skolefriarealer. Forskerne mener, at disse faktorer generelt har for lille bevågenhed i dag¹⁵:

1. Et væsentligt udgangspunkt for etablering af gode og velfungerende skolefriarealer er forståelsen for, at børn og unges rumlige og æstetiske præferencer ofte

¹³ Mere leg i skolen. Skolebørn nr. 1, 2003.

¹⁴ Skolens Udearealer – et sted for oplevelse, virkelyst og fordybelse. Legepladsen nr. 3, okt. 1998.

¹⁵ Interview med seniorforskerne Karen Attwell og Jens Schjerup Hansen fra By og Byg . Nyhedsbrev fra Statens byggeforskningsinstitut, februar 2001 samt En konkurrence om Rum Form Funktion i Folkeskolen. Kap 1 : Folkeskolens friarealer – for fremtiden. Undervisningsministeriet, 2000.

adskiller sig fra de voksnes præferencer. Det er der i vidt omfang forståelse for i indendørs sammenhæng, hvor farver, skala og rum er med til at signalere til børnene, at der er taget hensyn til dem. Den samme regel må gælde udendørs. Børnene skal opleve, at skolens friarealer er anlagt til deres brug, ud fra deres rumlige og æstetiske oplevelse, frem for at være formelle, arkitektoniske anlæg, der er anlagt ud fra samme voksenæstetiske udgangspunkt som eksempelvis anlæg ved sygehus, bibliotek eller rådhus.

2. Et andet udgangspunkt er, at også inden for "skolebørnenes æstetik" er kvalitet af stor betydning. De gode materialer, det gode håndværk, den gode arkitektur - og den nødvendige vedligeholdelsesindsats. Ikke at mennesker bliver dårligere mennesker af at færdes i dårlig kvalitet, men oplevelsen af de fysiske omgivers kvalitet - eller mangel på samme - bærer eleverne med sig som en del af den erfaringsbagage, der kommer til at præge deres fremtidige holdninger og værdier.

3. Et tredje udgangspunkt, der har direkte betydning for skolefriarealernes fysiske udformning, er forståelsen for, at også børn har brug for domæner for at fungere i leg og andet socialt samvær. Jo flere børn, der skal kunne være på et givet areal, jo mere nødvendigt er det at skabe mange nicher og kroge som kontrast til de mere åbne fælles arealer til blandt andet boldspil, som der også er rigeligt brug for. Desuden skal der være overgangszoner eller fysiske barrierer, som kan hæmme potentielle konflikter mellem forskellige typer aktiviteter. Der skal være rum for få, flere eller mange, som man kan knytte an til, og helst rum med forskellige kvaliteter, som kan stimulere forskellige lege og oplevelser. Ud fra et bredt billede af folkeskolens friarealer synes faren for at ende i et rummæssigt kaos ikke umiddelbart overhængende!

4. Endelig peger forskerne på at der bør være balance mellem de anlagte friarealer og

vedligeholdelseskontoen. Manglende vedligeholdelse sender dårlige signaler både til skolens egne børn og til omgivelserne. Man skal være opmærksom på at eleverne bærer oplevelsen af de fysiske omgivers kvalitet med sig som en del af den erfaringsbagage der vil præge deres fremtidige holdninger og værdier.

Skudesneshavns Skole, Karmøy, Norge

Udemiljø til undervisning

Hvorfor bruge naturen som klasseværelse?

- Biolog og filosof Patrick Grahns forskning viser, at børns indlæring og identitetsdannelse fremmes af oplevelser i naturen og hæmmes af konstant støj og uro. Grahn fulgte et år i to svenske børnehaver, en i byen og en ude-børnehave og sammenlignede indlæring og social adfærd. Udebørnene var bedre til at koncentrere sig, bedre motorisk udviklede og deres leg var langt mere varieret, fantasirig og socialt udviklende end bybørnenes¹⁶.
- Benny Schytte, kultursociolog hos By & Byg argumenterer for at en inddragelse af udemiljøet i undervisningen dels vil give en mere varieret undervisning, der også vil tilgodese de mere praksisorienterede børn, og dels vil give mulighed for, at børnene i langt højere grad end i dag kan sætte præg på uderummet.
- Folkeskoleloven lægger op til at man bl.a. i fagene idræt, natur/teknik, biologi, sløjd og hjemkundskab kan/skal inddrage de nære omgivelser i undervisningen. Målet er at bl.a. at eleverne skal få en forståelse af menneskets samspil med naturen.
- Anne Mette Kaae Petersen og Lasse Bak Sørensen, som igennem 3 år har arbejdet med en naturklasse på Rødkilde Skole nævner følgende 10 gode grunde til at arbejde ude med eleverne¹⁷:

1. Bedre faglighed

Alle fag kan flyttes ud i naturen. For eleverne er det tit lettere og mere motiverende at tage udgangspunkt i

noget konkret og virkeligt når de skal lære. Ifølge den schweiziske psykolog og biolog Jean Piagets stadieteori har de yngste elever fra 7-11 år svært ved at forstå ting de ikke sanser konkret.

2. Bedre læring

Koncentration og evnen til at fastholde opmærksomheden er to basale egenskaber i det at lære. Erfaringer fra Norge og fra den svenske undersøgelse »Ute på dagis« viser at begge egenskaber er bedre udviklede hos børn, der undervises regelmæssigt i naturen. I naturen er elevernes undren og nysgerrighed ofte drivkraften for læring.

3. Undervisningsdifferentiering

Udforskning af naturen og de nære omgivelser er aldrig en afgrænset opgave. Eleverne kan blive ved at grave dybere og svar kan søges på mange planer. Ved at bruge naturen som læringsrum får man en enkel og dynamisk differentiering af undervisningen.

4. Bedre forståelse af naturen, naturfag og miljø

Elever der regelmæssigt iagttager, undersøger og arbejder i naturen får en grundlæggende viden om natur og miljø der bygger på deres egne erfaringer. Nogle af dem vil måske også udvikle øget ansvarlighed overfor natur og miljø.

5. Bedre sundhed

En undersøgelse af en naturklasse på Rødkilde Skole viser at eleverne bevæger sig dobbelt så meget på en skoledag i skoven som på en skoledag i skolen. Udeundervisningen kan være med til at give eleverne gode motions- og friluftsvaner, der kan lægge grunden til en sund krop hele livet.

6. Bedre motorik

I naturen er bevægelse i uvejsomt terræn, løb, balancegang, klatring og arbejde med bål, kniv og økse med til at træne og udvikle elevernes motoriske

¹⁶ I skole i skoven. Skolebørn nr. 5, 2003.

¹⁷ Slip dem ud – en vejledning om udeskole og naturklasser. Skoven i Skolen og Københavns Kommune, juni 2003

færdigheder og mod.

7. Læring ad flere kanaler

I naturen har eleverne mulighed for at udforske og styrke flere sider af sig selv. De lærer gennem flere kanaler, »med hånd og ånd« som Grundtvig formulerede det, med »de mange intelligenser« som Howard Gardener senere udtrykte det.

8. Bedre social forståelse

I naturen brydes den typiske klasse ofte op i mindre grupper, der arbejder selvstændigt i landskabet. Her er plads til alle, og ofte brug for mange flere forskellige evner end i den traditionelle undervisning. Det giver eleverne større forståelse og respekt for hinandens evner og er et fint redskab, hvis man vil arbejde med klassens sociale struktur og f.eks. mobning.

9. Bedre forankring i lokalområdet

Udeundervisning bygger på elevernes udforskning af natur, kultur og erhverv i de nære omgivelser. Herved forankrer eleverne sig selv i deres eget område, ved at lære steder og mennesker at kende.

10. Flere direkte oplevelser

I en tid hvor skærmoplevelser kan dominere børns liv, er det vigtigt at fastholde børn og unge i den virkelige, stormomsuste, vidunderlige, smukke verden – og alt det man kan gøre i den.

Hvordan kan man inddrage naturen/udemiljøet i undervisningen ?

- Benny Schytte, kultursociolog hos By & Byg pointerer, at mange skoler har store græsarealer, som kun benyttes i idrætsundervisningen og appellerer til, at områderne udnyttes bedre, da det kunne give nye muligheder for undervisningen i et spektrum af fag. Benny Schytte foreslår at man eksempelvis kunne etablere et attraktivt sted for leg

og bevægelse i form af idrætslegepladser, hvilket kunne gøre idrætsundervisningen mere spændende. Sløjdundervisningen ville blive mere vedkommende, hvis børnene skulle producere fuglekasser, kasser til højbede eller vindharper til brug på skolens område. At natur/teknik og historie blev mere nærværende, hvis børnene skulle etablere en vikingeboplads med bål og udeværksted. At biologiundervisningen ville blive mere jordnær, hvis børnene skulle plante træer, blomster og krydderurter. Og at hjemkundskab fik en mere direkte økologisk dimension, hvis børnene brugte selvplantet salat og krydderurter og lod bålpladsen fungere som alternativ til det industrialiserede køkken. Benny Schytte argumenterer for at mulighederne for at gøre de enkelte fag til udendørsfag i perioder er oplagte, og han ser desuden en spændende mulighed i at skolen og fritidsordningerne kan skabe nogle samarbejdsrelationer, hvor en række undervisningstemaer og længere forløb kan indgå i både skoleregime og i fritidsregime.¹⁸

- At integrere undervisning inde og ude kræver ifølge seniorforskerne Karen Attwel og Jens Schjerup Hansen hos By og Byg følgende:

1. At mulighederne fysisk er til stede i nærheden af undervisningslokalerne.
2. At der er sørget for nødvendige faciliteter og redskaber
3. At der er et klart driftsansvar med hensyn til vedligeholdelse og pleje. Det gælder både kulturanlæg som forsøgshaver og specielle naturlignende biotoper som vandhuller og damme.

Karen Attwel og Jens Schjerup Hansen pointerer, at det i

¹⁸ Rum Form Funktion i folkeskolens kap. 7: Skolens udearealer og Skolens udearealer – et sted for oplevelse, virkelyst og fordybelse, Legepladsen nr. 3 okt. 1998.

planlægningen af en hel eller delvis fornyelse af skolens friarealer er vigtigt at inddrage skolens brugere - elever, lærere, pedeller direkte som eksperter. Det er dem, der kender stedet, dets kvaliteter og mangler. Samarbejdet mellem brugerne og den projekterende trækkes både i svenske og engelske arbejder frem som den metode, der giver det bedste resultat, fordi indflydelsen er med til at opfylde ønsker og generere ansvarlighed.

De argumenterer desuden for, at brugerne høres efter projektets gennemførelse for at få klarlagt, hvordan den fysiske ændring er blevet modtaget. Endelig påpeger de vigtigheden af vedligeholdelsen af friarealerne¹⁹.

- Lektor Arne Nikolaisen Jordet, Høgskolen i Hedmark, Norge, definerer udeskole som "en arbejdsmåde, hvor man flytter dele af skolehverdagen ud i nærmiljøet. Udeskole indebærer dermed regelmæssig aktivitet udenfor klasselokalet. Udeskole handler om at aktivere alle skolefagene i en integreret undervisning, hvor ude- og indeaktiviteter har nær sammenhæng, idet eleverne lærer om virkeligheden i virkeligheden; dvs. om naturen i naturen, om samfundet i samfundet og om nærmiljøet i nærmiljøet. Arbejdsmetoden giver eleverne anledning til at tage alle sanserne i brug, så de får personlige og konkrete erfaringer i mødet med virkeligheden". På Rødkilde Skole har man i 3 år haft en naturklasse, hvor undervisningen udendørs integreres i den almindelige undervisning i klassen – og støtter og styrker denne så oplevelser, erfaringer og refleksion komplementerer hinanden. Man bruger uderummet som pædagogisk rum for alle fag – ikke bare biologi eller natur/teknik. Eleverne afprøver den teoretiske viden og de færdigheder de får indendørs ved at arbejde konkret med dem i uderummet. De bruger fagene aktivt. De måler, beregner, saver og slår knob for

at bygge en bivuak til at overleve i. De læser og tæller og sammenligner og iagttager for at finde ud af, hvad det var for et kryb, der røg i fangfælden²⁰.

Fra projektet på Rødkilde Skole har man formuleret følgende tips til, hvordan man kan etablere en naturklasse:

- Hele skolens projekt

Naturklasseprojektet skal helst være hele skolens projekt. Ledelsen skal kunne se perspektivet i projektet, og være villige til at sætte ekstra tid og ressourcer af til arbejdet med naturklassen - dette kan være lettere at opnå hvis flere klasser er involveret. Naturklassen bør give noget igen, f.eks. spændende grydeklare undervisningsforløb til andre lærere og klasser, positiv omtale i pressen, glødere og sundere børn og etablering af et naturområde, som hele skolen kan bruge.

- Vær to

Det er en god ide at være to lærere om naturklassen – både for samarbejdets skyld, men også af sikkerhedsmæssige grunde. Det giver tryghed at vide at den ene lærer kan gå fra med en tilskadekommen elev, hvis uheldet skulle være ude. Det er også rart at være to lærere, hvis man skal med bus eller tog ud i naturen.

- Lyst hos lærerne

Lærernes begejstring er den vigtigste forudsætning for projektets succes. Naturfaglig ekspertise er ikke et must – den vil komme med tiden. Tag udgangspunkt i det man er god til og som man synes er sjovt.

- Lyst hos elever og forældre

Man skal finde en klasse, hvor både forældre og elever

¹⁹ En konkurrence om Rum Form Funktion i Folkeskolen. Kap 1 : Folkeskolens friarealer – for fremtiden af Karen Attwell og Jens Schjerup Hansen. Undervisningsministeriet, 2000

²⁰ Slip dem ud – en vejledning om udeskole og naturklasser. Skoven i Skolen og Københavns Kommune, juni 2003.

har lyst til at afprøve ideen med udeskole. Ideen sælger nok ikke sig selv til forældrene, så man skal være fagligt godt klædt på, inden man foreslår den. Inddrag forældrene så meget som muligt i projektet. Erfaringerne fra projektet på Rødkilde Skole viser, at 2. klasse nok er den årgang som får mest ud af at være en naturklasse. Elevernes naturglæde og interesse har en tendens til at falde fra og med 6. klasse.

- Påklædning efter vejret

Hvis man vil være naturklasse hele året rundt, skal man være dygtig til at tænke forholdsregler mod kulde ind i undervisningen. Tøjet er vigtigt, men masser af bevægelser er endnu vigtigere. Inddrag igen forældrene og få dem til at finde noget godt tøj frem, der passer til forholdene for eleverne. Og sørg selv for at have noget ordentligt felttøj.

- Fast område

Det er en fordel at have et naturområde som er skolens eget og som man kan lære at kende og vende tilbage til. En bålplads er god at have.

- God tid

Man skal have mindst tre hele klokketimer i naturen (helst flere). Naturdage skal bl.a. adskille sig fra skolehverdage, ved at hver enkelt elev har tid nok til fordybelse og oplevelse²¹.

Blenstrup Skole, Skørping

²¹ Slip dem ud – en vejledning om udeskole og naturklasser. Skoven i Skolen og Københavns Kommune, juni 2003.

Oehlenschlägersgades Skole, København

Eksempler på udemiljøer:

Frösakullskolen, Halmstad, Sverige:

Skolens udemiljø er udformet ud fra visionen om at miljøet skal opmuntre til fantasi og eksperimenter. Man har gjort meget ud af uderummet og miljøet skal både give mulighed for leg, bevægelse og læring. Man inddrager på forskellig vis udearealerne i undervisningen - f.eks. synliggøres naturens kredsløb via kompostering, i sløjd har man lavet fuglehuse til udearealerne, man har en dam hvor dyrelivet studeres, der er en æblelund hvor hver klasse passer sine egne træer samt et areal hvor man graver og dyrker jorden. Udearealerne appellerer også til leg – man har bl.a. indrettet et amfiteater, en labyrinth, en basketballbane, en streethockeybane, en fodboldbane, gynger, klatremuligheder, rutschebane, volleybane etc. Desuden har børnene selv fremstillet diverse spilleredskaber, f.eks. skakbrikker til fliseskak.

Skudeneshavn Skole, Karmøy, Norge:

Skolens udemiljø er tilrettelagt med forskellige kvaliteter og de forskellige områder er indpasset i terrænet. Der er taget hensyn til naturen rundt om skolen, og området er ryddet og gjort mere tilgængeligt. Terrænet er udnyttet, så man har fået mange afskærmede tilholdssteder, der kan fungere som mødesteder, områder til gemmeleg samt sidde- og samlingspladser. Der er skabt 3 forskellige jungleområder. Ud fra deres særlige egenskaber kaldes områderne henholdsvis storjungle, abejungle og minijungle. Jungleområderne omfatter balance-, hænge-, svinge- og klatreområder.

Opbygningen sikrer, at der stilles stadig stigende krav til børnenes motoriske evner og dermed deres evne til sanseintegration. Samtidig stimulerer miljøet elevernes sociale udvikling, idet elementernes organisering tilskynder til interaktion og til regeldiskussioner. Foruden jungleområderne giver legemiljøet anledning til mere velkendte aktivitetsformer i form af bl.a. boldspil, atletik og musik. Udover boldvægge har skoleområdet flere arealer til boldaktivitet. Der er lagt an til håndbold, volleyball, hockey, høvdingebold og badminton m.v. Store boldbaner er delt op i flere små (ca. 20x12 m) for at skabe større aktivitet med få elever på hvert hold. Der er også flytbare netstativer og flere mini-mål som er lette at flytte. Bolde og udstyr opbevares i deres egen kasse, som eleverne på omgang har ansvaret for. Uderummet til Skudeneshavn Skole er i kontinuerlig udvikling. Et spændende vand- og sandområde er på planlægningsstadiet. Det er planen at indrette et stort område i flere etager med bygge- og transportmiljø. Miljøet skal udfordre motoriske grundformer som at grave, skovle og skubbe. Byggeklodser vil være et værdifuldt element i dette miljø. Rindende vand er også spændende, når det drejer sig om at lave dæmninger og eksperimenter med vandmøller m.v. Med vand, sand, bøtter og spande af forskellig størrelse og form kan man eksperimenter med relationsbegreber som vægt, mængde etc. Det er planlagt at placere forskellige indretninger rundt om på området, f.eks. vindmølle,

vægtstænger og geometriske figurer, der kan inspirere til forsøg og undersøgelser. Der skal indrettes arealer til hoppe- og hinklege, hvor man kan træne bl.a. bogstav- og talindlæring. Idéerne er mange, og efterhånden bliver de ført ud i livet.²²

Skolens erfaringer fra udeområderne viser klare tendenser: Eleverne – ikke mindst dem med svage motoriske færdigheder – viser fremgang, når det gælder spændstighed, styrke og kropsbeherskelse. Der er skabt større aldersblanding i legen, hvilket giver en frodig leg og knytter skolens elever tættere sammen. Børnene laver egne regler, organiserer og giver hinanden »handicap« efter hvilket trin hver enkelt befinder sig på. Mobning og drillerier er betydeligt reduceret, da udeområdet har tilbud, som kan passe for hver enkelt elev.²³ Desuden har udearealerne givet skolen en positiv identitet – noget som både børnene, forældrene og personalet er stolte af. Store dele af arbejdet er udført som gratis arbejde af elever, forældre og personale, hvilket har givet et godt sammenhold i de forskellige aktørgrupper, og har styrket samarbejdsklimaet, med en afsmittende effekt på skolens øvrige virksomhed.

Oehlenschlägersgades Skole, København:

²² Skolebyggeri og Skolens indretning. Hæfte 3: Musik, idræt og skolens udeområder. Kroghs Forlag, 2001.

²³ Skolebyggeri og Skolens indretning. Hæfte 3: Musik, idræt og skolens udeområder. Kroghs Forlag, 2001

²⁴ Første spadestik til ny skolegård. Kbhbase. 2002.

I efteråret 2002 gik man i gang med en omfattende renovering af skolens udearealer, idet skolen har fået 1 mio. kr. fra den kommunale legepladspulje. Man vil forsøge at trække naturen ind på Vesterbro ved at skabe nogle uderum til leg og læring. Elementerne jord-ild-vand bliver gennemgående i projektet, som dog bevarer hovedtrækkene i de eksisterende skolegårde. Der skal placeres en scene midt i den centrale skolegård, hvor der også etableres områder til klatring og anden fysisk udfoldelse. I den lille gård indrettes vandbassin og en pavillion til de yngste elever, mens der placeres en glaspavillion til de lidt større børn i den centrale skolegård.²⁴

Gl. Lindholm Skole, Nørresundby:

I 1997 blev skolegården renoveret, så eleverne i dag blandt andet har en klatrevæg, kampesten, træstammer, solgård med rislende vand, baner til boldspil og ramper til mooncars.²⁵

N. Kochs Skole, Århus:

Der er gjort en indsats for at lave et godt udeområde for eleverne med en asfalteret skolegård som udgangspunkt. Gården fungerer som samlingssted

²⁴ Første spadestik til ny skolegård. Kbhbase. 2002. (www.kbhbase.kk.dk)

²⁵ Børn tørster efter udfordringer i asfaltjunglen. Legepladsen, nr. 3, 1998

for elever og lærere og har blandt andet en amfiscene, der kan rumme samtlige elever og lærere på en gang. I skolegården er der i øvrigt lagt vægt på mange forskellige »rum«, plads til vild leg såvel som stille samtale, fysiske udfordringer og muligheder for at variere brugen af skolegården efter lyst og årstid.²⁶

Nørregårdsskolen, Brøndby:

Man har arbejdet med de udearealer som er fælles for SFO'en og de mindste klassetrin. Man hyrede en kunstner som sammen med børn, pædagoger og lærere skulle komme med idéer. Man fik beskrevet en legeplads med områder, der udtrykker forskellige følelser, fx:

- ro og fordybelse
- kraft og energi
- kærlighed og fællesskab
- det farlige og spændende

I mindre grupper tegnede, modellerede og formulerede man de forskellige områder på den nye legeplads. Det var vigtigt at få alle børn med fra start og få deres bud på et formsprog, der uddyber og støtter den sanssemæssige oplevelse på legepladsen. Børnene arbejdede med æstetiske udtryk i planlægningen af legepladsen, fordi man ønskede at skabe rammerne for en legeplads, der kan forandres og hvor undervisning, leg og fest er mulig. De æstetiske udfoldelser nærer evnen til at turde give sig hen, fordybe sig og eksperimentere. Børnene gik meget ind i processen og igennem temauger arbejdede børnene f.eks. med de elementer, der skulle være på legepladsen – f.eks. ørne. I temauger undersøgte 2. B f.eks. ørnens levevilkår. De så billeder af ørne, hørte fortællinger, lavede egne ørnehistorier, tegnede store kultegninger af ørnenæb og modellerede ørnehoveder, der med en kappe af limoprægneret hørlærred, maling og guld gør ørnen

²⁶ Æstetik Ja Tak – en inspirationsbog om hverdagsæstetik i grundskolen, DCUM, 2003

i stand til at klare regn og blæst ude på legepladsen. Klassen har lavet 10 ørnehoveder og 10 ørnepæle løfter sig over legepladsens labyrint. Børnene har arbejdet i grove som fine materialer og det har været et ønske at materialerne skulle bidrage til den sanssemæssige oplevelse ved at fremstå bearbejdede eller rå.²⁷

Holsbjergskolen, Albertslund:

Her bliver regnvand fra det store tag på »Lærkelængen« opsamlet i en kanal langs facaden, hvor man kan studere dyre- og plantelivet i vandmiljøet²⁸.

Skåde Skole, Århus:

Her har man indrettet solfanger i forbindelse med et væksthuse, regnvandsopsamling, højbede, komposteringsanlæg, affaldssortering samt et vandrensningsanlæg, der drives vha. energi fra en solfanger²⁹.

Skjoldhøjskolen, Århus:

Man har indrettet et overdækket historisk udeværksted, hvor eleverne bl.a. kan tilberede mad og bage brød i en primitiv bageovn.³⁰

Iselingskolen, Vordingborg:

Her har man indrettet udearealerne bl.a. med pilefletthytter, grønne områder, en flere hundrede meter lang handlebane, der byder på mange oplevelser og udfordringer, en skurvogn med brændeovn hvor eleverne kan fortælle hemmeligheder i fred, og husdyr som eleverne passer.³¹

²⁷ Et vingesus man kan høre i det fjerne – om et kunstnerisk legepladsprojekt på en skole i Brøndby Kommune. Legepladsen, nr. 3, 1998.

²⁸ Den Gode Skole – økologien med i skole, Dansk Center for Byøkologi, 2002.

²⁹ Skolens Rum – ideer til indretning af skolens rum – hjemklasser, værksteder og udeområder, Århus Kommunale Skolevæsen, 1999.

³⁰ Skolens Rum – ideer til indretning af skolens rum – hjemklasser, værksteder og udeområder, Århus Kommunale Skolevæsen, 1999.

³¹ Skolens Rum – ideer til indretning af skolens rum – hjemklasser, værksteder og udeområder, Århus Kommunale Skolevæsen, 1999.

Blenstrup Skole, Skørping:

I samarbejde med kultur- og aktivitetscentret i Blenstrup er der skabt et spændende udemiljø med udgangspunkt i den nordiske mytologi. Der er bl.a. amfiteater, halmhuse, værksted, klatretårn, vejrstation, midgårdsorm, piletunneller, vikingskib, junglesti og meget andet. Fra skolen er der direkte adgang til udeområdet gennem Odins Katedral³².

Kingoskolen, Slangerup:

Kingoskolen har indrettet et naturhus, eksperimentarium, vækshus og regnvandssø.³³

Hune Friskole, Blokhus:

Her byggede eleverne hytter af lærketræer, de

selv fældede i den statsskov som de bruger som undervisningsrum. Forløbet omfattede samtidig historieundervisning i, hvordan vikingerne levede i Danmark³⁴.

Bjedstrup Skole, Ry:

Her indgår ordene »Glæde, kundskab og omsorg for alle livsformer« – i visionen for skolen. Meget undervisning foregår udendørs og alle klasser har en have, som de skal passe i den tid de går på skolen. Alle haverne dyrkes økologisk³⁵.

Bakkely Skole, Vejen:

Vejen Skoleskov blev til i 1997, hvor 1000 elever fra kommunens skoler plantede 5200 træer, lavede en sø og et bjerg til en kællebakke. Man foretrak at plante selv bl.a. for at få en skov tæt på skolerne. Skoven er på syv tønder land tilplantet med danske trætyper, med støtte fra Friluftsrådet, EU-midler og kommunen. Fire sheltere (læskure) er bygget af unge europæere på arbejdslejre med Mellemløst Samvirke, ligesom der er to vikingehuse og materialer til aktiviteter. Skoven bruges også af børnehaver og SFO'er, ligesom pladsen fungerer som primitiv lejrplads for cyklister. En lærer fra Bakkely Skolen tilbyder hver onsdag klasser fra kommunens folkeskoler forskellige aktiviteter på stedet. Aktiviteterne spænder bredt såsom indianerdag, ryste-sammentur, natur/teknikdag, lege/aktivitetsdag for de mindste, snitte- og båldag, smedning og strandet på en øde ø-dag.³⁶

Rødkilde Skole, København:

Her har man en naturklasse, som er i skoven en dag om ugen. Naturklassen har foreløbig kørt i 3 år og blev startet som et projekt med støtte af Københavns

³² Printet fra www.mst.dk - publikation, Miljøstyrelsen, 2001.

³³ Den Gode Skole – økologien med i skole, Dansk Center for Byøkologi, 2002.

³⁴ Den Gode Skole – økologien med i skole, Dansk Center for Byøkologi, 2002.

³⁵ Den Gode Skole – økologien med i skole, Dansk Center for Byøkologi, 2002.

³⁶ I skole i skoven, Skolebørn nr. 5.

Kommune og Friluftsrådet. Der er tilknyttet en gruppe forskere fra Institut for idræt. Formålene er bl.a. at arbejde med alle fag i skoven, ikke kun de »grønne« fag, faglig fordybelse, kommunikation, social kompetence, naturbevidsthed, elevmedbestemmelse, bevægelse og at styrke den praktisk-musiske dimension³⁷.

Kingoskolen, Slangstrup

N. Koch's skole, Århus

³⁷ Nærvær i skoven. Folkeskolen nr. 24, 2003

Tips og idéer

- Tænk både i leg og undervisning når skolens udearealer skal renoveres.
- Del skolegården ind i mindre enheder med hver deres funktion i forhold til forskellige former for leg/hygge.
- Uddan legeambassadører blandt eleverne i de forskellige klasser.
- Lav "Ugens Leg" – lad en klasse stå for hver uge eller evt. gårdvagten.
- Lad skolens elever fremstille materialer, f.eks. skakbrikker, drager etc. i andre fag, som kan bruges til at lege med udenfor.
- Diskuter på skolen om der evt. skal være fast udeordning i nogle frikvarterer.
- Lav en idekonkurrence blandt skolens elever om tiltag, der med få midler kan gøre skolegården til et rarere sted at være.
- Lav et fælles projekt for lærere, forældre og elever, hvor man forskønner skolegården.
- Lav smukke malerier på asfalten – figurer som inspirerer til leg
- Lav store brikker i sløjd til udendørs skakspil etc.
- Flyt hjemkundskab udenfor og lav mad over bålet.
- Indgå et samarbejde med borgergrupper i lokalsamfundet (f.eks. pensionister) om at passe skolens forsøgshaver i ferierne.
- Indbyd skolens brugere - elever og lærere til idéudveksling om, hvordan man kan inddrage skolens udemiljø i undervisningen.
- Kontakt en skole, som allerede har udeklasser og hør mere om deres erfaringer.
- Kontakt en naturvejleder for at få mere inspiration til at komme i gang – de holder kurser som f.eks. »tag de mange intelligenser med i skoven«.

Mere viden

Bøger:

Anderledes skolegårde og legepladser – En idebog om haver, dyrehold og historiske værksteder. Af Ulla Didriksen m.fl., Skoletjenesten, 2003.

Barnas Uterom – lek og samvær af Anne-Britt Nilsen m.fl. Universitetsforlaget, 1996. Bogen tager udgangspunkt i barnets udvikling og ser på planlægning, bygning og drift af spændende udemiljøer i skoler og børnehaver.

Euroleg af Jørn Møller. Idrætshistorisk Værksted, Gerlev. Med enkel tekst og tegninger forklares over 121 gamle spil og lege.

Gamle idrætslege i Danmark - bind 1-4 af Jørn Møller. Idrætshistorisk Værksted, Gerlev. Bøgerne indeholder over 400 gamle idrætslege.

Gröna Skolgårdar – erfarenheter från ett projekt af Titti Olsson. Stad & Land, 1998. Bogen handler om et projekt, hvor samtlige skolegårde i Lund blev omdannet til grønne skolegårde.

Naturlegepladser – et idehæfte fra Friluftsrådet. Frie Børnehavers Forlag, 1998. Hæftet er udformet på baggrund af de forslag, som Friluftsrådet i 1997 modtog til en konkurrence med forslag til en komplet legeplads og enkeltelementer med stort naturindhold, som kan indgå i en legeplads. Hæftet indeholder idéer til planter, legeredskaber, hytter og huler, vand, ild/bålplads, dyr, genbrug og teater.

Nærmiljøet som klasserom – Uteskole i teori og praksis af Arne Nikolajsen Jordet, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo, 1998.

Rum Form Funktion i folkeskolen. Undervisningsministeriet, 1998. Publikationens kap. 7 omhandler skolens udearealer. (<http://pub.uvm.dk/1999/rumform/index.htm>)

Sjovere legepladser – nemme og billige ideer af Tina Nyrop-Larsen. Frie Børnehavers Forlag, 2003. Hæftet har mange små og billige ideer, som kan gøre den eksisterende legeplads bedre. Der er desuden betragtninger om den gode legeplads, om natur på legepladsen og oplysninger om, hvor man kan søge økonomisk støtte m.m.

Skolens Rum. Ideer til indretning af skolens rum – hjemklasser, værksteder og udeområder. Århus Kommunale Skolevæsen, 1999.

Udendørspædagogik – boglig dannelse og sanselig erfaring af Owe Dahlgren og Anders Szczepanski, Forlaget Børn og Unge, 2002.

Ud med skolen! ... i det grønne klasseværelse. En idébog til integrering af naturoplevelser og friluftaktiviteter i undervisningen af Ulla-Britt Sabroe og Per Johnsen. Alinea, 2002.

Uteskole – en praktisk håndbok af Marit Hebæk m.fl. N.W. Damm og Søn, Norge, 2001.

Hjemmesider:

Hjemmesiden www.laer-it.dk/gen/dgi/dgi.htm tager udgangspunkt i folkeskolelovens afsnit om det grønne islæt i folkeskolen. Hjemmesiden henviser bl.a. til lovtekst og viser konkrete eksempler på at inddrage det grønne islæt i undervisningen.

Hjemmesiden www.groentflag.dk/ indeholder bl.a. information om kurser, undervisningsmateriale og links til grønne skoler.

På www.skoven-i-skolen.dk kan man finde ude-undervisningsforløb til alle fag og alle klassetrin. Forløbene følger læseplanen og giver konkrete bud på hvordan undervisning i f.eks. dansk, historie, matematik, natur/teknik m.m. gennemføres i skoven. Forløbene kan ændres og bygges om efter behov. På www.skoven-i-skolen.dk findes også en let tilgængelig viden om skov og træ, som kan bruges i skolen. Under afsnittet »Danmark rundt« findes endvidere et kort over naturklasser og udeskoler i Danmark med beskrivelser, links til klassernes hjemmesider og kontaktpersoner. Skov- og Naturstyrelsen og Dansk Skovforening inviterer via Skoven i Skolen skolerne til at etablere skoleskove. Hjemmesiden henviser iøvrigt til en lang række skovdistrikter, man kan kontakte og høre nærmere om mulighederne for at få et lille skovområde stillet til rådighed (se punktet Danmark rundt/skoleskove).

På www.groenskole.dk under naturklasser/økobaser/rillestenen/naturklasse, er naturklassen fra Rødkilde skole beskrevet.

På www.karmoyped.no/lek/eng/teksteng.htm er projektet fra Skudeneshavn Skole beskrevet.

På www.naturnet.dk er der bl.a. forslag til ture og aktiviteter uden døre.

På www.friluftsradet.dk finder man en præsentation af Friluftsrådet, dets arbejde, dets publikationer – og materiale til ansøgning om tips- og lottomidler til friluftsliv.

På www.sns.dk kan man bl.a. finde alle naturvejlederne.

På www.uterum.slu.se/ finder man masser af tips og ideer til at forskønne skolegården og inddrage udemiljøet i undervisningen.

www.vildfred.dk er Danmarks Naturfredningsforenings skoletjenestes hjemmeside. Her finder man bl.a. spændende og lærerige materialer om natur og miljø til børn og unge. Det er materialer, som både kan bruges i leg og undervisning.

På www.rumformfunktion.dk kan man bl.a. finde mange henvisninger til relevant litteratur.

Tidsskrifter:

Aktiv Ude udgiver 4 gange årligt tidsskriftet Uderummet (www.aktivude.dk)

Dansk Legepladsselskab udgiver 4 gange årligt tidsskriftet Legepladsen (Dansk Legeplads Selskab, Klerkegade 10B, 1308 Kbh. K, tlf. 20206370)

Øvrige materialer:

Dansk Skoleidræts projekt "Skolegårdsaktiviteter" – dyrk dit frikvarter – skab din skolegård. Interesserede lærere skal fungere som rollemønstre og igangsættere af lege og andre aktiviteter på skolens udearealer i samarbejde med skolens elevråd. Sideløbende uddannes skolens ældste elever til aktivitetsambassadører for skolens yngre elever. Skolegårdsaktiviteter afprøves i udvalgte kommuner/skoler. Erfaringerne fra disse pilotprojekter skal danne baggrund for en satsning på landsplan. (www.skoleidraet.dk)

Idrættens nye rum – i det fri. En CD-Rom produceret af Danmarks Idrætsforbund. Danmarks Idrætsforbund og Lokale- og anlægsskuffen har i perioden 1992-97 givet støtte til etableringen af spændende idrætspladser i Danmark. I projekterne er mange interessante overvejelser og erfaringer gemt. De er samlet i ord, fotos og video på denne cd-rom. Til inspiration for alle der skal i gang med at skabe et idrættens rum – i det fri. Idrættshistorisk Værksted og Gerlev Legepark tilbyder

kurser og konsulentbesøg. Deres ideer til at gøre skolegårde mere inspirerende tager udgangspunkt i konceptet Dogmeleg – dvs. at man tager udgangspunkt i den skolegård der er. Med få midler, måske nogle hjemmelavede redskaber, et par streger på asfalten eller en bane i græsset, skabes rum for gamle idrætslege som keglespil, tag-fat, kispus eller spil munk. (www.ihv.dk)

Legetasken fra Idrætshistorisk Værksted med redskaber til 50 gamle idrætslege (www.ihv.dk)

Slå munk kassen fra Idrætshistorisk Værksted med ting til over 25 gamle idrætslege. Kassen kan rekvireres på mange amtscentre for undervisningsmidler og i mange af DGI's Amtsföreninger.

Skudesneshavns Skole, Karmøy, Norge

Frösakullskolen, Halmstad, Sverige

Kilder

Artikler:

Antibiotika mod mobning. Familiekanalen, maj 2000.
(www.familiekanalen.dk)

Børn tørster efter udfordringer i asfaltjunglen.
Legepladsen, nr. 3, 1998

En konkurrence om Rum Form Funktion i Folkeskolen.
Kap 1 : Folkeskolens friarealer – for fremtiden.
Undervisningsministeriet, 2000.

Et vingesus man kan høre i det fjerne – om et
kunstnerisk legepladsprojekt på en skole i Brøndby
Kommune. Legepladsen, nr. 3, 1998.

Frikvarter i Børnehøjde. Familiekanalen, maj 2001
(www.familiekanalen.dk)

Første spadestik til ny skolegård. Kbhbase. 2002
(www.kbhbase.kk.dk).

Interview med seniorforsker Karen Attwell fra By og Byg.
Nyhedsbrev fra Statens byggeforskningsinstitut, februar
2001.

I skole i skoven. Skolebørn nr. 5, 2003.

Mere leg i skolen. Skolebørn nr. 1, 2003.

Nærvær i skoven. Folkeskolen nr. 24, 2003

Skolens Udearealer – et sted for oplevelse, virkelyst og
fordybelse. Legepladsen nr. 3, okt. 1998.

Vækkelsesfærd for legen. Dansk Ungdom og Idræt.

Bøger:

Den Gode Skole – økologien med i skole, Dansk Center
for Byøkologi, 2002.

Slip dem ud – en vejledning om udeskole og
naturklasser. Skoven i Skolen og Københavns
Kommune, juni 2003.

Skolemiljø: en håndbog om skolens fysiske miljø af Poul
Svendson. Suenson, 1979.

Skolebyggeri og Skolens indretning. Hæfte 3: Musik,
idræt og skolens udeområder. Kroghs Forlag, 2001.

Skolens Rum – ideer til indretning af skolens rum
– hjemklasser, værksteder og udeområder, Århus
Kommunale Skolevæsen, 1999.

Why improve our school grounds? Af Sheat, L and Beer,
A.R.. University of Sheffield, 1991.

Æstetik Ja Tak – en inspirationsbog om hverdagsæstetik
i grundskolen, DCUM, 2003.

Rapporter:

Det er ikke rummet som sådan der er rart - rapport om
børns fysiske skolemiljø, Børnerådet 2000.

En god skole at være i – er en god skole at lære i.
Børnerådet, 1996.

En konkurrence om Rum Form Funktion i Folkeskolen.
Kap 1 : Folkeskolens friarealer – for fremtiden. Undervisningsministeriet, 2000

Rum Form Funktion i folkeskolens kap. 7: Skolens
udearealer. Undervisningsministeriet, 1999.

Skolens Landskab – friareal som være- og lærested af
Anne Dahlberg og Ingelise Flensborg, DLH 1989.

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø • Danish Centre of Educational Environment
www.dcum.dk • dcum@dcum.dk • tlf. +45 722 654 00 • fax +45 722 654 01
Postboks 2077 • Blommevej 40 • DK - 8900 Randers